

Frivillighet og tvang

Av psykiatrisk sykepleier og seniorrådgiver Julie Granlund Hanssen

og

jurist og sykepleier Marianne Silsand

**FRIVILLIGHET
OG TVANG**
KOMPETANSESENTER

Fra TvangsForsk til Frivillighet og tvang

- Kort historikk

- Etablert i august 2008 ved Universitetet i Tromsø, Institutt for samfunnsmedisin
- «Arbeidsutvalg» bestående av 4 personer, totalt 1,5 stilling
- Besluttet overført til UNN ved SIFER Nord i 2018 – gjennomført f.o.m. 1. januar 2019
- Driftsmidler tildeles over statsbudsjettet, Særskilte tilskudd, kapittel 732

Fra TvangsForsk til Frivillighet og tvang

- Reorganisering
 - Stillingsendringer
 - Faglig profil
 - Målgrupper
 - Fagråd
- Formål
 - Øke kunnskap
 - Redusere tvang
 - Om nødvendig, bidra til forsvarlig bruk av tvang

Hvem er vi?

- Tverrfaglig team
 - Sykepleiere
 - Jurister
 - Leger
 - Psykolog

Vårt arbeid

- Hjemmesiden vår:

www.frivillighetogtvang.no

- TvangsPub
- Fagfolk forklarer

Kunnskapsbasen

Vårt arbeid

- Undervisning og kurs
 - Lov om psykisk helsevern
 - Frivillighet og medvirkning
 - Vedtak: Innhold og begrunnelser
 - Helsejuss
 - Forensisk psykiatri
 - Rettspsykiatri
- Foredrag/innlegg på konferanser
- Høringssvar
- Forskning på samtykkekompetanse og farevilkåret
- Utredningsoppdrag
 - Oppdrag fra Helsedirektoratet: Samtykkeundersøkelse

Skjerming, phvl. § 4-3

- Hva er skjerming?
 - Helt eller delvis adskilt fra medpasienter og personell
 - Dels behandlingstiltak* og dels for å verne andre pasienter mot utagerende atferd
 - På pasientens rom eller skjermingsenhet
- Hva skal til for å skjerme en pasient?
 - «Psykisk tilstand eller utagerende adferd»
 - «Nødvendig»
- Når skal det fattes vedtak på skjerming?
 - Hvis pasienten motsetter seg skjerming eller over 12/24 timer
- Hvordan praktiseres skjerming på sengepost?

Skjerming	Isolasjon
Regulert i psykisk helsevernloven § 4-3	Regulert i psykisk helsevernloven § 4-8
Vilkår: «pasientens tilstand eller utagerende atferd» og «nødvendig»	Vilkår: «uomgjengelig nødvendig» og lempeligere midler forsøkt → Høyere terskel enn skjerming
Årsak: Behandlingsmessige grunner eller hensyn til andre pasienter på sengeposten	Årsak: Nødrettsliknende situasjon = akutt
Vedtak om skjerming treffes av faglig ansvarlig	Vedtak om isolering treffes av faglig ansvarlig
Pasienten holdes helt eller delvis adskilt fra medpasienter og fra personell som ikke deltar i undersøkelse og behandling av, og omsorg for pasienten.	Pasienten holdes helt adskilt fra medpasienter og fra personell.
Helsepersonell skal videre være til stede i rommet eller lett tilgjengelig utenfor ulåst romdør med innsyn.	Helsepersonell befinner seg utenfor rommet, der de kontinuerlig observerer pasient.
Defineres som delvis behandlingstiltak*	Akutt tiltak som benyttes i nødrettsliknende tilfeller, og defineres ikke som behandlingstiltak.
Tidsperspektiv: Kan være over lengre tid	Tidsperspektiv: Så kort som mulig

«Isolasjonspreget skjerming i psykisk helsevern»

Sivilombudet avdekket flere sentrale funn fra sykehusbesøk i 2018 i psykisk helsevern:

- Omfattende bruk av skjerming overfor pasientene
- Skjermingen ble ofte gjennomført i lite egnede lokaler
- Sykehusene hadde ikke skriftliggjort forventinger om hvordan skjerming skal gjennomføres, som hva slags behandling og aktiviteter tiltaket skal inneholde
- Det ble ikke differensiert mellom skjerming gjennomført av behandlingsmessige hensyn eller av hensyn til andre pasienter
- Svært begrenset mulighet til menneskelig kontakt og aktivisering
- Sivilombudet uttrykte ved flere anledninger bekymring over at tiltaket i praksis bar preg av isolasjon

Påminnelse: Skjermingstiltak som gjennomføres med så begrenset menneskelig kontakt at det i realiteten utgjør isolasjon, utgjør en høy risiko for umenneskelig og nedverdiggende behandling.

Praktiske eksempler: «Hold rommet», «Skjerming, med personal utenfor synsvidde utfor rom», «Skjerming, med personal utenfor rommet med dør på gløtt uten innsyn» «Holde døren igjen en stund før personal ankommer eller som en skjermingsrutine»

Langvarig psykiatri pasient brøt for Helse

39-åringen som er foreløpig psykiatrisk pasient.

Psykiatrisk pasient drepte to politimenn

To polititjenestemenn ved Helgeland politidistrikt ble mellom klokka 02.30 og 03.30 i natt skutt og drept under et oppdrag på øya Austbø i Alstahaug kommune på Helgeland. Gjerningsmannen, en psykiatrisk pasient på permisjon, har forskanset seg i et hus på øya.

Psykiatri steinkastning Ørannbø

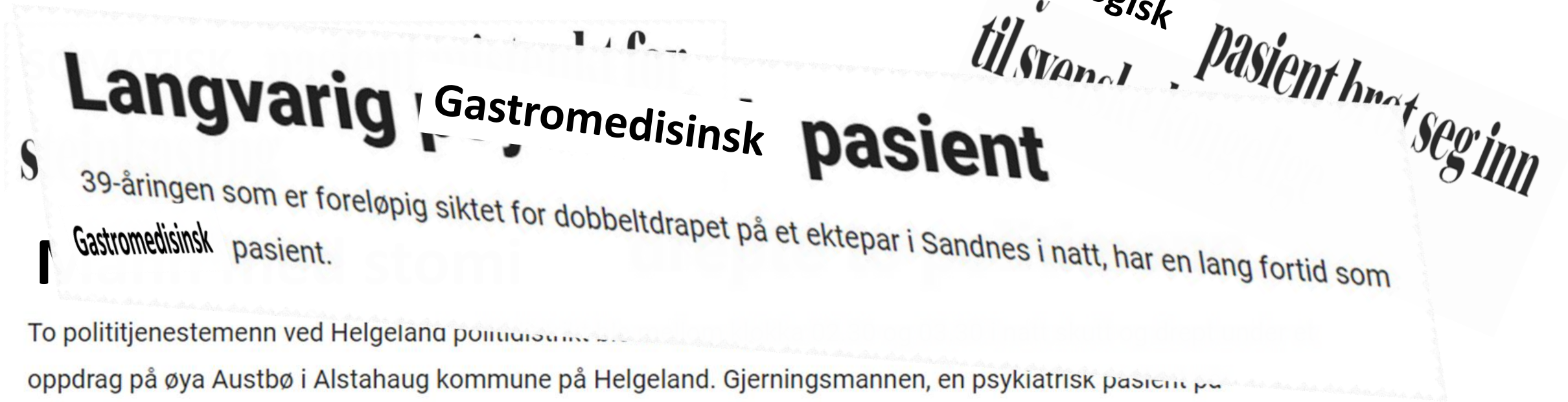
nes i natt, har en lang fortid som

bak

FRIVILLIGHET
OG TVANG
KOMPETANSESENTER

SOMATISK pasient brøt seg inn til svenske kongelige

Diabetiker bak brannbomben

Hvem er den farlige pasienten?

- Den psykiatriske pasienten i media er livsfarlig
- Språk er makt

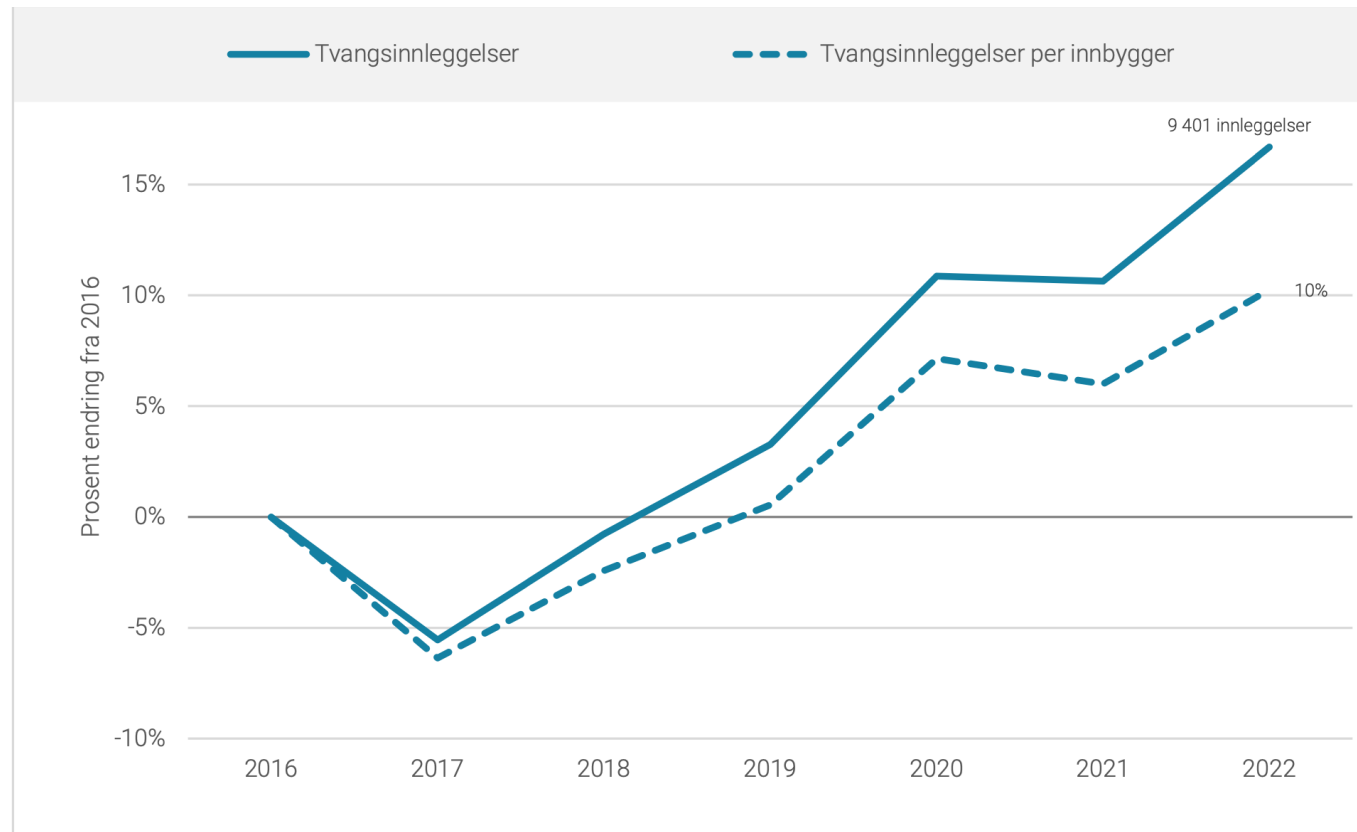

Er den psykiatriske pasienten farlig?

- Kripos 2022: «Nesten hvert tredje drap og drapsforsøk mellom 2014-2021 er begått av personer med alvorlig psykiske lidelser»
- Utøver personer med psykiske lidelser mer vold?
- Cirka 30 drap i året i Norge: 70-90 % begått av personer uten alvorlig psykisk lidelse
- Er samfunnsvernet i fare?
- Beskrive voldsrisiko fremfor å kategorisere en gruppe mennesker

Økning i antall tvangsinnleggelseser

Figur 6.2: Prosentvis endring i tvangsinnleggelseser i psykisk helsevern i perioden 2016-2022.
Kilde: Helsedirektoratet - NPR

Takk for oss!

frivillighetogtvang@gmail.com

Besøk oss på: Frivillighetogtvang.no

**FRIVILLIGHET
OG TVANG**
KOMPETANSESENTER